

УДК 343.16

Осадчий І.В., аспірант спеціальності 081 Право
(Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СПРАВИ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ : ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вітчизняне законодавство не розрізняє за правовим статусом умовиводи людей та штучного інтелекту. Так як кожен учасник справи може під час доведення своєї позиції користуватись усім, що не заборонено законом, штучний інтелект все активніше залучається до підготовки документів у судових процесах. Аналогічно штучний інтелект використовуватиметься і під час розгляду справ судами присяжних (після завершення воєнного стану, під час якого судом присяжних справи не розглядаються).

При цьому варто мати на увазі положення статей 23, 94 Кримінального процесуального кодексу України щодо безпосереднього, повного й неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження [4]. Так як кримінальне провадження судом присяжних здійснюється відповідно до загальних правил Кримінального процесуального кодексу України (відповідно до частини першої статті 383 цього ж Кодексу) – відповідні обов'язки покладаються і на присяжних. Надмірне використання штучного інтелекту суперечитиме вищеназваним підходам і може призвести до вироку, ухваленого попри принципу кримінального процесу.

Передбачити науково-технічний прогрес на сотні років вперед неможливо, тож спробуємо оцінити короткострокову перспективу з огляд на сучасні можливості штучного інтелекту.

Зазвичай у присяжних немає юридичної освіти, тож критично оцінити отриману із застосуванням штучного інтелекту інформацію вони зможуть не завжди. Пересвідчитись в тому, що штучний інтелект поки рано впроваджувати у судочинстві можна при використанні ChatGPT. Безкоштовна версія вигадує законодавство і намагається шукати рішення у призмі етико-моральних поглядів на фабулу справи.

Більш потужні версії з доступом до інтернету не вирішують справу на підставі норм закону, а компілюють релевантну (і це не завжди) судову практику, чого теж може бути недостатньо. Водночас можна згадати приклади використання цього інструменту у судовому процесі.

Так, колумбійський суддя використовував ChatGPT, щоб поставити запитання про нещодавню справу, пов'язану зі суперечкою між медичною страховою компанією та батьками дитини-аутиста [2]. Чи правомірним вийшло рішення знайти відомості нам не вдалось, але викликає занепокоєння, що таке важливе питання віддано на розсуд штучному інтелекту, хоч і з подальшою вичиткою змісту суддею.

Невдалий досвід особистого використання підтвердився і в реальній судовій справі. У спорі чоловіка з авіакомпанією за пошкодження коліна у салоні літака адвокат потерпілого посилався на справи Мартінез проти Дельта Ейрлайнс, Зіхерман проти Коріан Ейрлайнс та Варгес проти Чайна Саузерн Ейрлайнс. Проблема полягала в тому, що ця практика була повністю вигадана ChatGPT. Адвокату довелось зізнатись, що незалежно від подальших перспектив справи негативно повпливало на його репутацію [1].

Стосовно висловлених нами напочатку доповіді зауваг, то їх враховано при оновленні Кодексу суддівської етики. Так, пропонується зазначити, що використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства [6].

Однак дія Кодексу суддівської етики не розповсюджується на присяжних, Кодекс етики присяжного в Україні відсутній взагалі. Тому вважаємо за необхідне поступово додавати згадки про штучний інтелект і в нормативно-правові акти. У випадку з присяжними у такій вказівці також є нагальна потреба. Використання штучного інтелекту не має означати повне покладання на нього вирішення справи, адже це суперечитиме вимогам закону і порушуватиме права громадян на справедливий судовий розгляд, гарантовані Конституцією України [3].

Важливість врегульованості меж застосування штучного інтелекту щонайкраще висвітлено в Окремій думці судді Вронської Г.О. від 08 лютого 2024 року у справі № 925/200/22. Суддя вважає, що використання технології штучного інтелекту не як засобу сприяння здійсненню належного правосуддя, а з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків неминуче спричиняє проблеми з точки зору впливу на авторитет Верховного Суду, його судової практики та довіри до судової влади в цілому. Також погодимось з позицією, що штучний інтелект не має нормативного регулювання та науково доведеного підґрунтя для використання, зокрема для роз'яснення рішення суду [5].

Отже, наразі можна використовувати штучний інтелект для делегування розробки шаблонів процесуальних документів, наповнення тексту між фабулою та прохальною/результативною частиною тематичною підбіркою норм законодавства тощо. Однак фабула та висновки залишаються за присяжними. В протилежному випадку доцільність їх участі у судовому процесі викликати сумнів.

Водночас перспективним вектором розвитку штучного інтелекту у судочинстві вважаємо розробку «помічника присяжного» на базі штучного інтелекту, якому заздалегідь буде надано кримінально-процесуальний контекст мислення та інструкції щодо нагадування присяжним необхідності дотримання принципів та норм кримінального процесуального законодавства.

Мова йде про симбіоз довідника та штучного інтелекту, останній має допомагати присяжному орієнтуватись у матеріалі і роз'яснювати окремі незрозумілі моменти. Аби така технологія була розроблена і ефективно працювала потрібно чимало часу, але станом на сьогодні це вже не видається фантастикою.

Список використаних джерел:

1. Here's What Happens When Your Lawyer Uses ChatGPT. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/27/nyregion/avianca-airline-lawsuit-chatgpt.html?smid=tw-nytimes&smtyp=cur>
2. Judge Uses ChatGPT to Issue Ruling in Court Case. URL: <https://futurism.com/the-byte/judge-uses-chatgpt-issue-ruling-court-case>
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Окрема думка судді Вронської Г.О. від 08 лютого 2024 року у справі № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064>
6. Суддям дозволять використовувати штучний інтелект під час підготовки судових рішень. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/310172-sudyam-razreshat-ispolzovat-iskusstvennyu-intellekt-pri-podgotovke-sudebnykh-resheniy>